

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 449

Ekonomia

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Joanna Świrska-Korlub, Jadwiga Marcinek

Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronach internetowych

www.pracnaukowe.ue.wroc.pl

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-3192

e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-616-9

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław

tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl

www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Piotr Adamczewski: Organizacje inteligentne w rozwoju społeczeństwa wiedzy / Intelligent organizations in the development of knowledge society	13
Maciej Banasik: Siła demokracji a władza finansjery na przykładzie kryzysu w Grecji / The strength of democracy vs. the power of high finance on the example of the crisis in Greece	23
Paweł Białynicki-Birula, Łukasz Mamica: Uwarunkowania i efekty polityki przemysłowej w świetle neoweberowskiej koncepcji państwa / Determinants and effects of industrial policy in the context of the neoweberian state model	40
Jan Borowiec: Integracja handlowa jako determinanta synchronizacji cykli koniunkturalnych w strefie euro / Trade integration as a determinant of business cycles synchronization in the Euro Area	52
Malgorzata Bułkowska: Potencjalny wpływ bilateralnych umów handlowych na wzrost gospodarczy UE – przewidywane skutki dla polskiego sektora rolno-spożywczego / Potential impact of the bilateral trade agreements on the economic growth in the EU – expected consequences for the Polish agri-food sector	61
Sławomir Czetwertyński: Produkcja partnerska a nieformalny obrót cyfrowymi dobrami informacyjnymi / Peer production vs. informal distribution of digital information goods	72
Ireneusz Dąbrowski: Mechanizmy sprzężeń zwrotnych i ujęcie cybernetyczne w ekonomii / Feedbacks and cybernetic coverage in economics	86
Tomasz Dębowski: Polityka regionalna Unii Europejskiej w Polsce – teraźniejszość i przyszłość / Regional policy of the European Union in Poland – present and future	96
Wirginia Doryń: Innowacyjność sektora niskiej techniki w krajach Unii Europejskiej – analiza porównawcza / Innovation of the low technology sector in the European Union – a comparative analysis	109
Karolina Dreła: Prekariat – kierunki zmian i wpływ na rynek pracy / Precariat – directions of changes and impact on the labour market	118
Monika Fabińska: Droga kobiet do sukcesu biznesowego w dobie polityki równych szans / Women’s road to business success in the era of equal opportunities policy	130

Maria Fic, Daniel Fic, Edyta Ropuszyńska-Surma: Społeczno-ekonomiczne ograniczenia rozwoju gospodarczego Polski w kontekście pułapki średniego dochodu / Socio-economic constraints of the Polish economic growth in context of the middle-income trap	142
Paweł Głodek: Proces komercjalizacji wiedzy a struktury uczelni wyższej – ujęcie modelowe / Process of knowledge commercialization and university organisational units – model approach.....	155
Aleksandra Grabowska-Powaga: Uwarunkowania kształtowania kapitału społecznego – odniesienia do Polski / Factors that influence social capital – references to Poland.....	169
Alina Grynia: Poziom oraz struktura finansowania działalności badawczo-rozwojowej na Litwie na tle pozostałych krajów UE / Level and structure of investment in research and development in Lithuania in comparison with other countries	177
Mariusz Hamulczuk, Jakub Kraciuk: Procesy globalizacji a wzrost gospodarczy w krajach europejskich / Globalisation processes vs. economic growth in the European countries	191
Anna Horodecka, Liudmyła Vozna: The vulnerability of the labor market as the effect of the human motivation to work / Wrażliwość rynku pracy jako skutek motywacji człowieka do pracy	207
Agata Jakubowska: Instytucjonalne podłoże relacji podmiotów funkcjonujących na rynku / Institutional background of relations between entities on the market	216
Ewa Jaska: Uwarunkowania makroekonomiczne rozwoju rynku reklamy medialnej w Polsce / Macroeconomic conditions for the development of media advertising market in Poland	224
Michał Jurek: Społeczna odpowiedzialność biznesu – ewolucja koncepcji i jej znaczenia / Corporate social responsibility – evolution of the concept and its importance.....	234
Renata Karkowska, Igor Kravchuk: Struktura inwestorów na GPW w Warszawie w kontekście zmian makroekonomicznych i rynkowych / Structure of investors in the Warsaw Stock Exchange in the context of macroeconomic and market changes.....	246
Grażyna Karmowska: Analiza i ocena poziomu ekoinnowacji w nowych krajach członkowskich Unii Europejskiej / Analysis and assessment of the level of eco-innovation in the new member countries of the European Union	257
Dariusz Kielczewski: Racjonalność człowieka gospodarującego w ujęciu koncepcji <i>homo sustinens</i> / Rationality of managing man in the concept of <i>homo sustinens</i>	269

Krystyna Kietlińska: Rola powiatowych urzędów pracy w przeciwdziałaniu bezrobociu w Polsce / The role of district labour offices of work in counter-acting unemployment in Poland	277
Aneta Kisiel: Kształtowanie kapitału ludzkiego – wybrane problemy / Human capital shaping – selected issues	289
Dariusz Klimek: Funkcja ekonomiczna imigracji na polskim rynku pracy / The economic function of immigration on the Polish labor market	300
Paweł Kocoń: Zarządzanie informacją – utajnianiem i ujawnianiem – jako funkcja zarządzania publicznego / Managing the information – encryption and disclosure – as public management functions	310
Anna Kozłowska, Agnieszka Szczepowska-Flis: Weryfikacja hipotezy schumpeterowskiej w kontekście rodzajowej struktury wdrażanych innowacji / Verification of Schumpeterian hypothesis in the context of generic structure of innovations	319
Anna Kozłowska, Agnieszka Szczepowska-Flis: Wpływ wybranych warunków działalności gospodarczej na aktywność innowacyjną przedsiębiorstw / Influence of chosen conditions of economic activity on innovation activity of enterprises	329
Joanna Kudelko: Nowy paradygmat rozwoju w realizacji polityki spójności / New paradigm of development in the implementation of cohesion policy	340
Wojciech Leoński: Rola państwa i instytucji rządowych w promowaniu koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu w Polsce / The role of the state and government agencies in promoting the concept of corporate social responsibility in Poland	350
Renata Lisowska: Kształtowanie przewagi konkurencyjnej małych i średnich przedsiębiorstw poprzez wykorzystanie wzornictwa przemysłowego – doświadczenia województwa wielkopolskiego / Shaping the competitive advantage of small and medium-sized enterprises through the use of industrial design – experience of the Wielkopolskie Voivodeship	358
Irena Łącka: Wkład uczelni i instytutów badawczych w ochronę własności przemysłowej w Polsce w latach 2009-2014 / Input of universities and research institutes on the protection of industrial property in Poland between 2009 and 2014	368
Agnieszka Malkowska: Eksport województwa zachodniopomorskiego – charakterystyka i znaczenie dla regionu / Exports in Zachodniopomorskie Voivodeship – profile and significance for the region	381
Natalia Mańkowska: Usługi e-administracji a konkurencyjność międzynarodowa w wymiarze instytucjonalnym / E-government services and institutional competitiveness	392
Grażyna Michalczuk, Julita Fiedorczyk: Kapitał intelektualny kraju (NIC) – konceptualizacja podejść / National intellectual capital (NIC) – the conceptualization of approach	402

Michał Michorowski, Artur Pollok, Bogumiła Szopa: Przeobrażenia w sferze dochodów gospodarstw domowych w Polsce według grup społeczno-ekonomicznych w latach 1993-2014 / Transformations in household incomes in Poland by socioeconomic groups in 1993-2014	412
Dorota Milek: Przestrzenne zróżnicowanie innowacyjności polskich regionów / Spatial diversity of Polish regions innovativeness	424
Bogumiła Mucha-Leszko: Przyczyny słabego ożywienia koniunktury gospodarczej w strefie euro w świetle hipotezy o nowej sekularnej stagnacji / Causes of the Eurozone's slow economic recovery in the light of new secular stagnation hypothesis	436
Rafał Nagaj: Działania zbiorowe i na rzecz innych – analiza porównawcza polskich, litewskich i hiszpańskich studentów / Collective actions and helping others – comparative analysis of Polish, Lithuanian and Spanish student)	450
Paulina Nowak: Regionalne zróżnicowania poziomu nasycenia w ośrodki innowacji i przedsiębiorczości / Regional variation in the level of saturation in the centers of innovation and entrepreneurship	462
Robert Pietrzykowski: Rozwój gospodarczy państw Europy Środkowej i Wschodniej jako członków Unii Europejskiej / Economic development of countries of Central and Eastern Europe as members of the European Union	476
Elżbieta Pohulak-Żołędowska, Arkadiusz Żabiński: Wykorzystanie idei otwartych innowacji we współczesnych gospodarkach / Open innovation concept in contemporary economies	487
Gabriela Przesławska: Otoczenie instytucjonalne jako czynnik międzynarodowej konkurencyjności kraju oraz inkluzywnego wzrostu / Institutional environment as a factor of country's international competitiveness and inclusive growth.....	498
Malgorzata Raczkowska: Jakość życia w krajach Unii Europejskiej / Quality of life in the European Union	511
Anna Rutkowska-Gurak: Refleksje nad metodologią nauk ekonomicznych / Reflections on the methodology of economic sciences	522
Stanisław Swadźba: Wzrost gospodarczy krajów Azji Południowo-Wschodniej i Unii Europejskiej. Analiza porównawcza / The economic growth of South-East Asia and the European Union. Comparative analysis	536
Anna Sworowska: Współpraca patentowa nauki i biznesu na przykładzie województwa podkarpackiego – analiza sieci / Network analysis of patent cooperation between science and business – the case of Subcarpathian region	547
Monika Szafrąńska, Renata Matysik-Pejas: Społeczna odpowiedzialność banków komercyjnych w Polsce wobec środowiska naturalnego / Corpo-	

rate social responsibility of commercial banks in Poland towards the natural environment.....	559
Piotr Szkudlarek: Płeć studentów a ich aktywność społeczna w świetle badań nad kapitałem społecznym / Sex of students and their social activity in the light of research into the social capital	573
Agnieszka Szulc: Instytucje formalne i nieformalne na rynku pracy w Polsce / Formal and informal institutions on the labour market in Poland	584
Andrzej Szuwarzyński: Porównanie efektywności działalności badawczo-rozwojowej w krajach OECD / Comparison of efficiency of research and development in OECD countries	595
Magdalena Szyszko: Oczekiwania bliskie racjonalnym? Współczesne koncepcje kształtowania oczekiwań uczestników rynku / Bounded rationality of expectations? Modern hypotheses of expectations formation of market participants.....	606
Ewa Ślęzak: Migracje Polaków po 2004 roku a gospodarstwa domowe – implikacje teoretyczne i praktyczne / Migrations of the Polish after 2004 vs. the households – theoretical and practical implications	616
Mirosława Tereszczuk: Instrumenty polityki handlowej Unii Europejskiej a polski handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi / Trade policy instruments of the European Union versus the Polish foreign trade in agricultural products	627
Agnieszka Tomczak: Polityka monetarna i fiskalna w warunkach wysokiego zadłużenia / Monetary and fiscal policy in the conditions of considerable indebtedness.....	639
Katarzyna Twarowska: Efekty międzynarodowej koordynacji polityki walutowej w latach 1978-2015 / Effects of international monetary policy coordination in the period 1978-2015.....	652
Zuzanna Urbanowicz: Simulation analysis of the degree of inadequacy in the single monetary policy for the EU economy outside the euro zone / Symulacyjna analiza stopnia nieadekwatności jednolitej polityki pieniężnej dla unijnej gospodarki spoza strefy euro	665
Grażyna Węgrzyn: Absolwenci na europejskim rynku pracy – analiza porównawcza / University graduates at European labour market – comparative analysis	675
Danuta Witczak-Roszkowska: Kapitał społeczny polskich regionów / Social capital of Polish regions.....	686
Katarzyna Włodarczyk: Serwicyzacja konsumpcji w polskich gospodarstwach domowych / Servicization of consumption in Polish households.....	699
Renata Wojciechowska: Between economic triumphalism and anti-economism / Między tryumfalizmem ekonomicznym a antyeconomizmem	709

Malgorzata Wosiek: Migracje międzynarodowe w procesach dostosowawczych na rynkach pracy krajów UE w czasie kryzysu / International migration in the labour market adjustment processes in the EU countries during the crisis	718
Urszula Zagóra-Jonszta: Dwugłos klasyków francuskich na temat podatków – Bastiat i Sismondi / Two voices of French classics about taxes – Bastiat and Sismondi	730
Malgorzata Zielenkiewicz: Konkurencyjność krajów UE w świetle globalnego kryzysu finansowego / Competitiveness of the EU countries in the context of the global financial crisis	740

Wstęp

Z wielką przyjemnością oddajemy do Państwa rąk publikację pt. „Ekonomia”, wydaną w ramach Prac Naukowych Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Opracowanie składa się z 65 artykułów, w których autorzy prezentują wyniki badań w czterech obszarach problemowych analizowanych na poziomie mikro- i makroekonomicznym.

Pierwszy obszar przedstawia rozważania dotyczące rynku pracy i instytucji rynku pracy, a także roli kapitału ludzkiego w gospodarce. Znalazły się tutaj wyniki badań na temat np.: roli urzędów pracy w przeciwdziałaniu bezrobociu, wpływu instytucji formalnych i nieformalnych na rynek pracy, zjawiska prekariatu, sytuacji kobiet na rynku pracy w dobie polityki równych szans czy pozycji absolwentów na europejskim rynku pracy. Drugi obszar dotyczy problemów makroekonomicznych współczesnych gospodarek, często ukazywanych w kontekście analizy sytuacji Polski na tle innych krajów unijnych. W tej grupie artykułów zaprezentowano wyniki analiz dotyczących m.in.: interwencjonizmu monetarnego i fiskalnego w warunkach wysokiego zadłużenia, polityki monetarnej i fiskalnej w krajach unijnych, ograniczeń wzrostu i rozwoju gospodarczego, innowacyjności i przedsiębiorczości, działalności badawczo-rozwojowej oraz roli kapitału intelektualnego kraju. Trzeci obszar tematyczny prezentowanej publikacji stanowią aspekty mikroekonomiczne, omawiając je np. dokonano analizy relacji podmiotów funkcjonujących na rynku, poddano ocenie przeobrażenia w sferze dochodów gospodarstw domowych czy opisano wpływ migracji na gospodarstwa domowe w Polsce. Czwarty obszar obejmuje zaś opracowania dotyczące fundamentów ekonomii, m.in. racjonalności człowieka w ujęciu *homo sustinens*, nowych paradygmatów rozwoju, refleksji nad metodologią nauk ekonomicznych, koncepcji kształtowania oczekiwań uczestników rynku czy analiz poglądów klasyków francuskich na temat podatków.

Książka przeznaczona jest dla pracowników naukowych szkół wyższych, specjalistów w praktyce zajmujących się problematyką ekonomiczną, studentów studiów ekonomicznych oraz słuchaczy studiów podyplomowych i doktoranckich.

Artykuły składające się na niniejszą książkę były recenzowane przez samodzielnych pracowników nauki, w większości kierowników katedr ekonomii. Chcielibyśmy serdecznie podziękować za wnikliwe i rzetelne recenzje, często inspirujące do dalszych badań. Oddając powyższą publikację do rąk naszych Czytelników, wyrażamy jednocześnie nadzieję, że ze względu na jej wszechstronny charakter spotka się ona z zainteresowaniem i przyczyni do rozpoczęcia inspirujących dyskusji.

Jerzy Sokołowski

Monika Fabińska

Uniwersytet Łódzki
e-mail: fabinska@uni.lodz.pl

**DROGA Kobiet DO SUKCESU BIZNESOWEGO
W DOBIE POLITYKI RÓWNYCH SZANS**

**WOMEN'S ROAD TO BUSINESS SUCCESS
IN THE ERA OF EQUAL OPPORTUNITIES POLICY**

DOI: 10.15611/pn.2016.449.11
JEL Classification: L25, L26

Streszczenie: Nowa perspektywa programowa na lata 2014-2020 jest już ostatnią szansą na wsparcie aktywności przedsiębiorczej wśród kobiet. Jak pokazują badania krajowe i regionalne, kobiety nadal cechuje niższa aktywność przedsiębiorcza niż mężczyźni. Kobiety częściej odczuwają strach przed niepowodzeniem gospodarczym i wykazują mniejszą skłonność do ryzyka (przekładającą się na mniejszy udział kapitału obcego w finansowaniu przedsięwzięć uruchamianych przez kobiety). Celem artykułu jest diagnoza (na bazie analizy źródeł zastanych i badań ankietowych, w ujęciu regionalnym) sytuacji kobiet – menedżerów i przedsiębiorców – oraz identyfikacja czynników (wewnętrznych i zewnętrznych), które ograniczają aktywność przedsiębiorczą kobiet, w tym mogą ograniczyć możliwości kobiet w zakresie korzystania ze wsparcia w ramach nowej perspektywy programowej, a także odpowiedź na pytanie, czy polskie kobiety są przygotowane do korzystania z wynikającej z aktualnej perspektywy programowej możliwości dokapitalizowania własnych pomysłów na biznes.

Słowa kluczowe: polityka równości szans, sukces biznesowy kobiet, przedsiębiorczość, fundusze strukturalne, absorpcja wsparcia, nowa perspektywa programowa 2014-2020.

Summary: The new programming perspective for 2014-2020 is the last chance to support entrepreneurial activity among women. National and regional studies indicate that women are still characterised by lower entrepreneurial activity than men. Women often feel fear of economic failure and have a lower propensity for risk taking (which results in a smaller share of foreign capital in financing projects launched by women). The paper aims to provide a preliminary answer (based on the analysis of the existing sources and surveys from the regional perspective) to the question whether Polish women are prepared to make use of opportunities, resulting from the current programming perspective, to recapitalise their own business ideas.

Keywords: equal opportunities policies, business success of women, entrepreneurship, structural funds, absorption of assistance, new programming perspective 2014-2020.

1. Wstęp

Według danych Global Entrepreneurship Monitor Polska [Tarnawa i in. 2015]: kobiety gorzej oceniają swoje postawy przedsiębiorcze w porównaniu z mężczyznami (tylko 39% kobiet twierdzi, iż ma kwalifikacje i umiejętności pozwalające na uruchomienie i prowadzenie własnej działalności gospodarczej; takiej odpowiedzi udzieliło aż 70% mężczyzn) i częściej odczuwają strach przed niepowodzeniem gospodarczym (62% kobiet uważa, iż prowadzenie własnej działalności jest ryzykownym przedsięwzięciem; takiej odpowiedzi udzieliło 55% mężczyzn). Co więcej, z wypowiedzi kobiet wynika, iż potrzebują specjalistycznego wsparcia dostosowanego do ich indywidualnych potrzeb i potrzeb ich firm. Taki rodzaj wsparcia (wąsko specjalistycznego/zindywidualizowanego) świadczony jest głównie przez firmy konsultingowe i wymaga wysokich nakładów finansowych, którymi respondentki nie dysponują [Balcerzak-Paradowska i in. 2011].

Analizując sytuację w perspektywie kilkunastu lat (w perspektywie uwzględniającej wejście Polski do Unii Europejskiej, a zatem od 2004 r.), zauważa się relatywny wzrost aktywności przedsiębiorczej kobiet, poprawia się także sytuacja kobiet w zakresie postrzegania ich jako pełnoprawnego partnera biznesowego, jednakże ta wymaga nadal sytuacji poprawy.

Hipotezy badawcze postawione w artykule są następujące:

H1. W dobie polityki równości szans nadal występuje zjawisko dyskryminowania kobiet prowadzących działalność gospodarczą.

H2. Realizacja polityki równości szans w projektach współfinansowanych z EFS i EFRR w latach 2004-2013 wpłynęła nieznacznie na poprawę sytuacji kobiet w biznesie.

Celem głównym badania¹ było przeprowadzenie diagnozy sytuacji kobiet – menedżerów i przedsiębiorców – oraz identyfikacji czynników (wewnętrznych i zewnętrznych), które ograniczają aktywność przedsiębiorczą kobiet, w tym mogą ograniczyć możliwości kobiet dotyczące korzystania ze wsparcia w ramach nowej perspektywy programowej. Badanie podzielone zostało na dwa etapy. W pierwszym etapie przeprowadzono analizę źródeł wtórnych – opracowań dotyczących sytuacji kobiet w biznesie – wyraźnie wskazujących, iż potencjał przedsiębiorczy kobiet nie jest w pełni wykorzystany ze względu przede wszystkim na: (i) występujące bariery (wewnętrzne i zewnętrzne) utrudniające kobietom uruchamianie i prowadzenie własnej działalności gospodarczej; (ii) dyskryminację kobiet w biznesie; (iii) relatywnie niewielki wpływ polityki równości szans na sytuację kobiet na rynku pracy.

W drugim etapie metodą CAWI przeprowadzone zostało badanie na próbie 350 losowo dobranych firm z Łodzi reprezentujących różne rodzaje działalności

---

¹ Badania zrealizowane w 2015 r. w ramach projektu „Kobieta w biznesie. Sukces kobiet na łódzkim rynku pracy” koordynowanego przez Wojewódzki Urząd Pracy w Łodzi przy współpracy z Łódzkim Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Kształcenia Praktycznego oraz Agencji Analiz Statystyczno-Ekonomicznych Anstat.

oraz 20 wywiadów pogłębionych ze standaryzowaną listą poszukiwanych informacji w ramach uprzednio dobranej próby. Respondentkami badania były kobiety prowadzące działalność gospodarczą lub zajmujące menedżerskie/kierownicze stanowiska. Celem badań ankietowych było: (i) wskazanie stymulantów i inhibitorów w prowadzeniu działalności gospodarczej oraz zarządzaniu firmą/jednostką organizacyjną przez kobiety; (ii) określenie wpływu polityki równych szans na sytuację kobiet w biznesie. Przeprowadzone wywiady miały posłużyć do sformułowania wytycznych dotyczących aktywizacji kobiet do podejmowania przedsiębiorczej aktywności na bazie dobrych praktyk. Wyniki badań potwierdziły wnioski z analizy źródeł zastanych, wskazując na hamowanie aktywności przedsiębiorczej kobiet przez otoczenie i panujące w nim stereotypy oraz praktycznie niezauważalny wpływ polityki równości szans na sytuację kobiet na rynku pracy. Należy się zatem zastanowić nad sformułowaniem wstępnych propozycji, jak zdiagnozowaną sytuację kobiet w życiu gospodarczym poprawić, a także, jak wzmocnić ich szansę na absorpcję wsparcia w nowej perspektywie programowej.

2. Polityka wyrównywania szans zawodowych kobiet w świetle badań międzynarodowych, krajowych i regionalnych

Analizując dane z raportu „Statistical data on women entrepreneurs in Europe” [Komisja Europejska 2014], zauważa się, że najwyższy udział kobiet przedsiębiorców w Europie w 2012 r. odnotowano w Liechtenstein (43% kobiet). Polska zajęła 11 miejsce, z wynikiem 34%. Najmniejszy udział kobiet w grupie przedsiębiorców odnotowany został w Irlandii (20% kobiet), na Malcie (17% kobiet) i w Turcji (15% kobiet). Natomiast średnia dla Unii Europejskiej (UE 28) wyniosła 31% kobiet i była nieznacznie wyższa niż średnia dla 37 krajów poddanych badaniu. Najwyższy poziom stopy przedsiębiorczości (stopa przedsiębiorczości definiowana jako odsetek przedsiębiorców w stosunku do ogólnej liczby osób aktywnych zawodowo) wśród kobiet odnotowany został w Grecji (24%), Albanii (18%), Portugalii (17%), we Włoszech (16%) i w Chorwacji (15%). Poziom przedsiębiorczości wśród kobiet w 2012 r. dla Unii Europejskiej wyniósł 10%, a – dla porównania – dla mężczyzn osiągnął wartość 19%. Państwa o najniższym poziomie stopy przedsiębiorczości wśród kobiet to Norwegia (4%), Estonia (5%), Dania (5%), Liechtenstein (6%) i Szwecja (6%). Polska uplasowała się na 7 miejscu wśród wszystkich państw europejskich, z wartością 14%.

Z kolei dane OECD [OECD 2016c] dotyczące równości płci wskazują, iż w Polsce od 2006 r. do 2009 r. stale zwiększała się wartość wskaźnika dotyczącego różnic w zarobkach kobiet w stosunku do zarobków mężczyzn (od 52% w 2006 r). Od 2009 r. do 2012 r. wartość wskaźnika ustabilizowała się na poziomie 61%. Na kolejnych miejscach w 2014 r. znalazły się takie kraje, jak Portugalia (59,62%), Włochy (55,41%) i Szwajcaria (51,11%). Średnia wartość dla wszystkich państw OECD wy-

niosła w 2014 r. 33,18%. Natomiast najmniejsze różnice w zarobkach odnotowane zostały w takich krajach, jak: Dania (16,04%), Szwecja (17,32%) i Islandia (19,39%).

Interesujące są dane dotyczące udziału kobiet – twórców [OECD 2016f]. Średnia dla państw OECD w 2014 r. wyniosła 10,17%. W Polsce wartość ta od 2000 r. systematycznie rosła, najdynamiczniej w okresie 2012-2014, i wyniosła 16,48%, plasując tym samym Polskę na drugim miejscu w rankingu, przed Portugalią, z udziałem wynoszącym 17,58%. Najniższy udział kobiet – twórców – odnotowany został w Austrii (4,94%), w Niemczech (6,26%) i w Norwegii (6,81%).

Ze względu na udział osób, które zadeklarowały, iż pożyczły pieniądze, aby uruchomić, prowadzić lub rozwijać działalności gospodarczą [OECD 2016a], najwyższa wartość wskaźnika dla kobiet odnotowana została w 2014 r. w Indonezji (tak zadeklarowało 11,5% kobiet oraz 11,91% mężczyzn), Meksyku (7,37% kobiet oraz 11,78% mężczyzn) oraz w Chinach (6,14% kobiet oraz 7,78% mężczyzn). W Polsce wskaźnik deklaracji dla kobiet wyniósł 0,69% oraz 2,21% dla mężczyzn. Najmniej deklaracji dotyczących pożyczki pieniędzy odnotowano w Grecji (0,28% kobiet oraz 2,05% mężczyzn) w Japonii (0,37% kobiet oraz 1,82% mężczyzn) i w Szwajcarii (0,57% kobiet oraz 1,63% mężczyzn).

Pod względem dostępu do oferty szkoleniowej w zakresie podstaw dotyczących uruchamiania oraz rozwoju działalności gospodarczej [OECD 2016a] najlepszy wynik odnotowany został w 2013 r. w Islandii (wskazało tak 65,16% kobiet i 71,74% mężczyzn), w Kanadzie (64,71% kobiet i 73,3% mężczyzn) oraz w Szwecji (64,65% i 61,57% mężczyzn). W Polsce dostęp do oferty szkoleniowej zadeklarowało 30,09% kobiet i 39,87% mężczyzn. Najmniejszy udział pozytywnych odpowiedzi w zakresie dostępu do oferty szkoleniowej odnotowany został w Indiach, odpowiedziało tak 9,77% kobiet i 15,53% mężczyzn, we Włoszech wskazało tak 12,26% kobiet i 19,09% mężczyzn oraz w Indonezji, odpowiedziało tak 15,51% kobiet oraz 19,03% mężczyzn.

Pod względem dostępu do oferty finansowej na uruchomienie działalności gospodarczej [OECD 2016a], najlepsze warunki oferowane były w 2013 r. w Kanadzie (wskazało tak 49,54% kobiet i 59,14% mężczyzn), Nowej Zelandii (48,92% kobiet i 52,73% mężczyzn) oraz w Austrii (48,04% kobiet i 54,5% mężczyzn). W Polsce dostęp do oferty finansowej na uruchomienie działalności zadeklarowało 20,86% kobiet i 24,65% mężczyzn. Najmniejszy udział pozytywnych odpowiedzi dotyczących dostępu do oferty szkoleniowej odnotowany został we Włoszech (wskazało na niego 4,47% kobiet i 10,22% mężczyzn), w Indiach (7,97% kobiet i 14,87% mężczyzn) oraz w Grecji (8,22% kobiet oraz 9,73% mężczyzn).

Biorąc pod uwagę preferencje dotyczące samozatrudnienia [OECD 2016d], stwierdza się, że Polska uplasowała się w tej kategorii na 8 miejscu w 2012 r., z udziałem odpowiedzi 41,3% dla kobiet i 52,6% dla mężczyzn. Średnia dla krajów Unii Europejskiej wyniosła 32,7% dla kobiet i 42,2% dla mężczyzn, a dla krajów OECD udział rozłożył się następująco: 31,5% dla kobiet i 43,5% dla mężczyzn. W najmniejszym stopniu samozatrudnieniem zainteresowana jest Japonia (wskazało

tak 15,7% kobiet i 30,4 mężczyzn), a w największym stopniu – Turcja (70,7% kobiet i 86,2% mężczyzn).

Analizując nastawienie do ryzyka związanego z przedsiębiorczością (definiowanego jako podjęcie ryzyka i uruchomienie własnej działalności gospodarczej (bez podziału na rodzaj formy prawnej) w stosunku do pracy najemnej) [OECD 2016b], zauważa się, że największe odnotowano w 2013 r. w Chinach (zadeklarowało tak 70,78% kobiet i 75,13% mężczyzn). Średnia dla krajów OECD, wyniosła 35,97% dla kobiet i 49,53% dla mężczyzn. W najmniejszym stopniu podjęciem ryzyka związanego z prowadzeniem własnej działalności zainteresowani byli mieszkańcy Finlandii (wskazało tak 16,91% kobiet i 35,70% mężczyzn). W Polsce udział ten wyniósł, 38,53% dla kobiet i 48,29% dla mężczyzn.

Analizując przytoczone dane, można stwierdzić, że kobiety są mniej skłonne do podejmowania ryzyka związanego z prowadzeniem działalności gospodarczej. Nadal w zarobkach występują dysproporcje między kobietami a mężczyznami; najmniejsze odnotowano w Skandynawii (w Polsce ta różnica jest nadal bardzo wysoka). Co ciekawe, w Polsce zwiększa się udział kobiet – twórców. Pod względem dostępu zarówno do oferty szkoleniowej, jak i finansowej lepiej wypowiadają się mężczyźni. W Polsce oferta szkoleniowo-finansowa nie jest w pełni satysfakcjonująca i wymaga dalszych udoskonaleń. Reasumując, można stwierdzić, że mieszkańcy Polski, w tym kobiety, są zainteresowani samozatrudnieniem, jednak wymaga to realizacji specjalistycznego wsparcia, tak finansowego, jak i merytorycznego, dedykowanego zwłaszcza do kobiet.

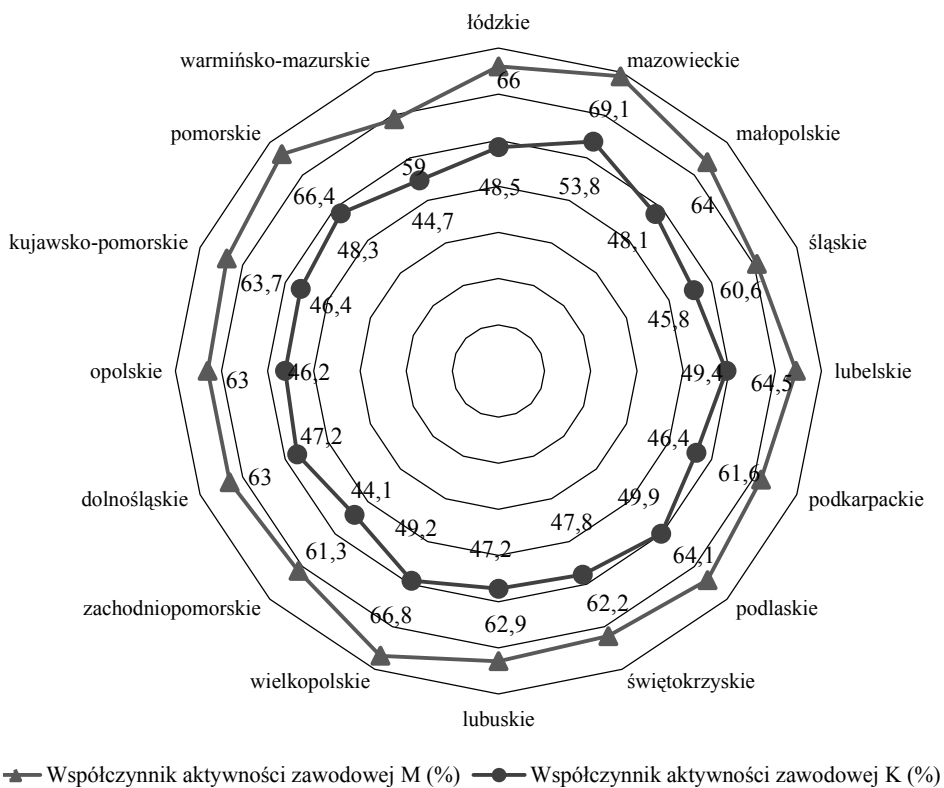
Dane dostępne na poziomie krajowym umożliwiają przeprowadzenie analizy w zakresie poziomu aktywności zawodowej oraz poziomu zatrudnienia kobiet i mężczyzn [GUS 2015]. I tak w każdym z polskich województw współczynnik aktywności zawodowej jest wyższy w grupie mężczyzn średnio o 15,95 punktów procentowych w stosunku do grupy aktywnych zawodowo kobiet. Najwyższy poziom aktywności zawodowej kobiet odnotowany został w województwie mazowieckim, a najniższy – w województwie zachodniopomorskim.

Ze względu na wskaźnik zatrudnienia sytuacja kobiet w Polsce jest zdecydowanie mniej korzystna niż w przypadku mężczyzn. Średnio mniej niż 14,77% kobiet w Polsce w stosunku do mężczyzn jest zatrudniona. Analogicznie jak w odniesieniu do aktywności zawodowej kobiet, najwięcej zatrudnionych kobiet odnotowano w województwie mazowieckim, a najmniej – w województwie warmińsko-mazurskim.

W ramach polityki wyrównywania szans rozwoju zawodowego w kontekście płci można wskazać na dwa zasadnicze rodzaje podejmowanych działań:

1. Finansowe – uruchamianie środków finansowych dedykowanych do kobiet.
2. Niefinansowe – prowadzenie różnych form wsparcia dla kobiet w postaci szkoleń, doradztwa, mentoringu, dostępu do międzynarodowych sieci współpracy.

W państwach rozwijających się o niższym poziomie PKB *per capita* nadal konieczne są reformy polityk finansowych i ram regulacyjnych tak, aby zwiększyć dostęp kobiet do kapitału zewnętrznego i umożliwić im uruchamianie własnych działalności gospodarczych.

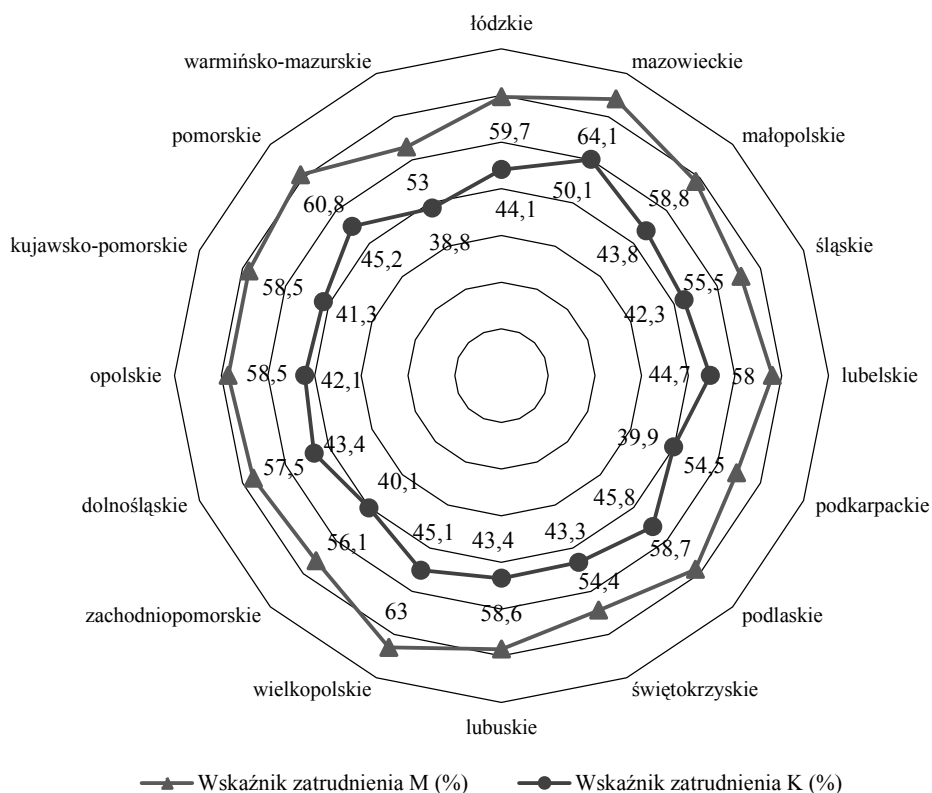

Rys. 1. Aktywność zawodowa kobiet i mężczyzn w Polsce w podziale na poszczególne województwa
 Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS w I kwartale 2015 r.

Na poziomie Unii Europejskiej do dobrych praktyk w zakresie polityki wyrównywania szans rozwoju zawodowego w kontekście płci można zaliczyć: Ramową strategię równości płciowej [Kupczyk 2009]. Jest to program wspierania równości kobiet i mężczyzn przez koordynowanie i finansowanie horyzontalnych inicjatyw z zakresu: (i) wspierania organizacji krajowych zapewniających wyrównywanie szans, (ii) równego dostępu do szkoleń, edukacji zawodowej itd., (iii) zwiększania udziału kobiet w rynku pracy, przez wykorzystywanie środków w ramach EFS na rozbudowę oferty usług opieki nad dziećmi i zależnymi osobami dorosłymi.

Analizując dobre praktyki w zakresie polityki wyrównywania szans rozwoju zawodowego w kontekście płci w krajach UE i Norwegii, można wskazać kilka przykładów krajowych inicjatyw na rzecz wyrównywania szans rozwoju zawodowego w kontekście płci [Beltran, Yolanda 2006; Kupczyk 2009]:

1. Austria – programy wspierające łączenie pracy zawodowej z życiem rodzinnym oraz zintegrowany system edukacyjny (m.in. w zakresie IT) dedykowany kobietom.

Rys. 2. Wskaźnik zatrudnienia kobiet i mężczyzn w Polsce w podziale na poszczególne województwa
 Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS w I kwartale 2015 r.

2. Cypr – Komitet ds. Równości Płci w Zatrudnieniu i Szkoleniu Zawodowym nadzorujący m.in. specjalny program rządowy wspierający aktywność kobiet w zakresie przedsiębiorczości.

3. Estonia – centrum o charakterze *one-stop-shop*, oferujące kompleksową pomoc dla kobiet zainteresowanych własną działalnością gospodarczą.

4. Hiszpania – Sekretariat ds. Równości, Równych Szans Kobiet i Mężczyzn. Program OPTIMA, polegający na implementowaniu w firmach strategii wyrównujących szanse kobiet i mężczyzn.

5. Norwegia – radykalne rozporządzenie nakazujące równość płci w zarządach spółek notowanych na giełdzie papierów wartościowych, którego nieprzestrzeganie wiązało się z groźbą likwidacji przedsiębiorstwa.

6. Szwecja – Szwedzka Agencja ds. Rozwoju Regionalnego (Tillväxtverket) prowadząca programy wspierające kobiety, m.in. przez rządowych ambasadorów wspierający kobiety – przedsiębiorców, promowanie przedsiębiorczości wśród ko-

biet, tworzenie państwowych centrów wsparcia działalności gospodarczej prowadzonej przez kobiety.

Omówione dobre praktyki dotyczące polityki wyrównywania szans rozwoju zawodowego w kontekście płci stanowią jednocześnie postulaty wymienione przez poddane badaniu Polki, które wskazały na następujące rozwiązania, mogące pomóc w rozwijaniu przedsiębiorczości wśród kobiet; są to [Balcerzak-Paradowska i in. 2011]:

1. Niższe podatki i składki (koszty pracy).
2. Większa dostępność kapitału (efektywny system pozyskiwania wsparcia na rozwój przedsiębiorstwa, poszerzanie sieci punktów konsultacyjnych).
3. Rozwój opieki dla małych dzieci i lepszy dostęp do infrastruktury technicznej (zwiększenie zainteresowania pracodawców rozwojem sieci placówek świadczących usługi opiekuńcze, wychowawcze, oświatowo-edukacyjne, rekreacyjno-sportowe dla dzieci i młodzieży).
4. Uproszczone procedury (łatwiejsze i krótsze).
5. Lepszy społeczny wizerunek przedsiębiorcy (działania na rzecz zmiany stereotypów w postrzeganiu ról kobiet i mężczyzn oraz kształtowania partnerskich stosunków w rodzinie, promowania partnerskiego modelu rodziny).
6. Promocja badań i rozwoju.
7. Zindywidualizowane wsparcie dla przedsiębiorczych kobiet (coaching, mentoring) oraz zindywidualizowana edukacja szkolna dla kobiet (rozwój cech i kształtowanie odpowiednich postaw sprzyjających przedsiębiorczości wśród kobiet).

Jak wskazują badania zrealizowane na poziomie UE, nadal mniej kobiet korzysta ze wsparcia w ramach funduszy strukturalnych, zwłaszcza w zakresie wsparcia na uruchomienie i rozwój działalności gospodarczej [Beltran, Yolanda 2006].

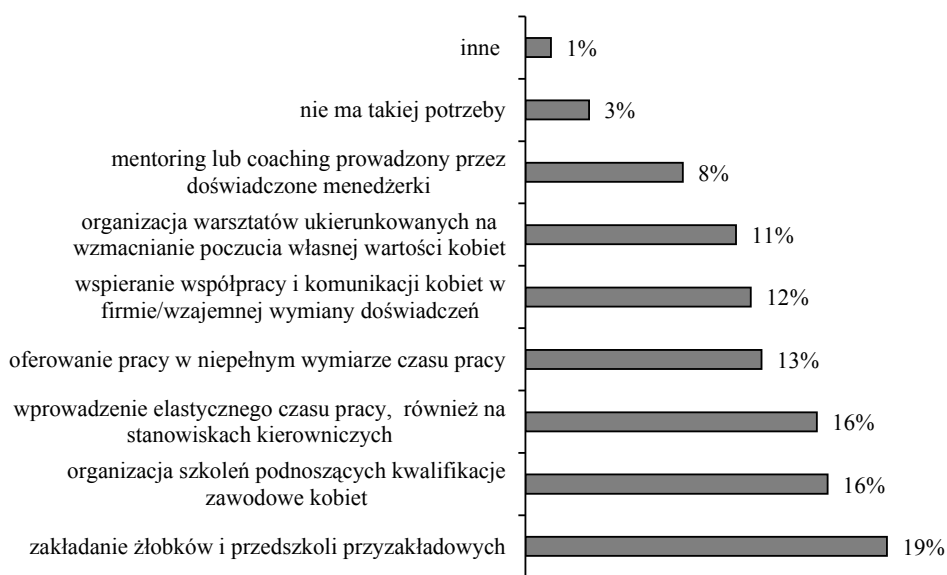
Badania krajowe wskazują, iż zdania kobiet ($n = 400$) dotyczące poprawy sytuacji w kontekście wykorzystania funduszy unijnych są podzielone. I tak, 26% respondentek zauważyło dużą poprawę sytuacji kobiet w zarządzaniu, a kolejne 22% stwierdziło, iż sytuacja ta poprawiła się nieznacznie. Z kolei 25% ankietowanych uznało, iż kobiety nadal są dyskryminowane, a ich dostęp do stanowisk jest trudniejszy, mniej zarabiają i wolniej awansują. Najmocniej dyskryminowane czują się kobiety zajmujące średnie szczeble zarządzania. Największą grupą kobiet, które dostrzegają poprawę sytuacji, są właścicielki/współwłaścicielki [Kupczyk 2009, s. 81-82].

3. Polityka wyrównywania szans zawodowych kobiet w świetle badań

Badania zrealizowane w 2015 r. w ramach projektu „Kobieta w biznesie. Sukces kobiet na łódzkim rynku pracy” koordynowanego przez Wojewódzki Urząd Pracy w Łodzi przy współpracy z Łódzkim Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Kształcenia Praktycznego oraz Agencji Analiz Statystyczno-Ekonomicznych Anstat. W celu

przeprowadzenia badania przygotowano kwestionariusz zawierający 37 pytań podzielonych na 6 bloków tematycznych oraz metryczkę zawierającą 11 pytań z zakresu danych socjodemograficznych charakteryzujących respondentki. Dodatkowo opracowany został scenariusz indywidualnego wywiadu pogłębionego zawierającego 5 pytań. W wywiadach pogłębionych wzięło udział 21 kobiet. Materiał pozyskany z wywiadów posłużył do sformułowania wstępnych propozycji, jak poprawić zdiagnozowaną sytuację kobiet w życiu gospodarczym, a także, jak wzmocnić ich szansę na absorpcję wsparcia w nowej perspektywie programowej. Do opracowania artykułu wykorzystano 6 pytań z bloku tematycznego: 4 – bariery na drodze do awansu menedżerskiego i możliwości ich rozwiązania, 6 – praca na własny rachunek. Z wywiadów indywidualnych pogłębionych wykorzystano wypowiedzi kobiet dotyczące stymulowania aktywności przedsiębiorczej wśród młodych kobiet.

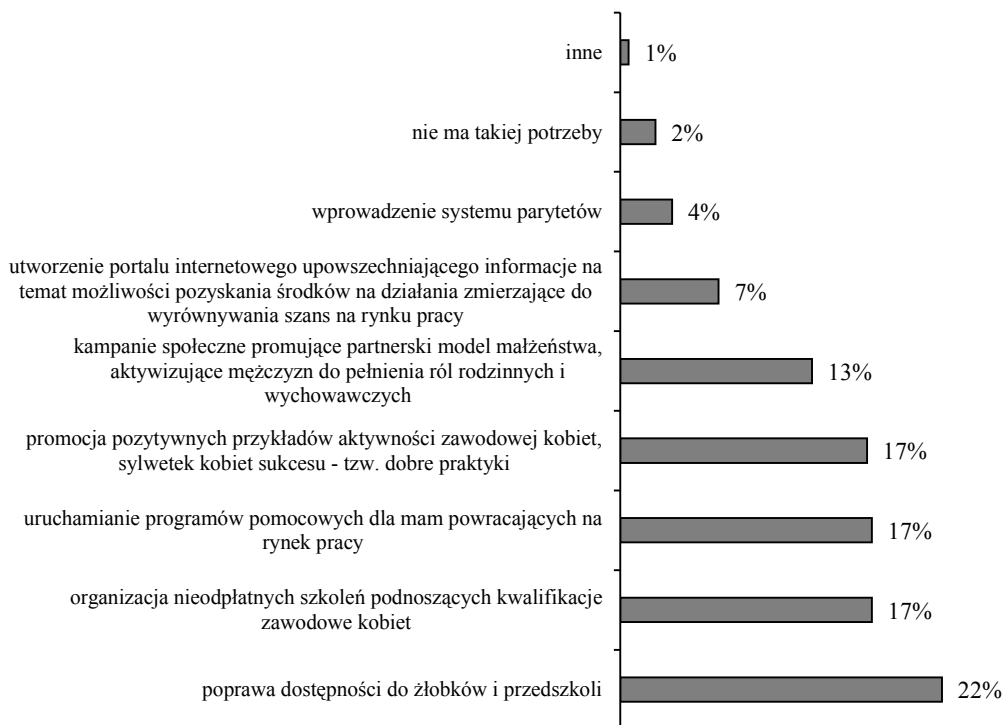
Jak wynika z badań przeprowadzonych w 2015 r. na grupie 353 respondentek z Łodzi, najczęściej wskazywanym przez badane postulatem dotyczącym aktywności, jakie powinny podjąć firmy w zakresie wyrównywania szans rozwoju zawodowego w kontekście płci, był postulat dotyczący zakładania żłobków i przedszkoli przyzakładowych (odpowiedziało tak 19% ankietowanych). Istotne były również dla badanych kobiet działania z zakresu organizacji szkoleń podnoszących kwalifikacje zawodowe kobiet (odpowiedziało tak 16% ankietowanych) oraz wprowadzenia elastycznego czasu pracy, również na stanowiskach kierowniczych (odpowiedziało tak 16% ankietowanych).

Rys. 3. Sposoby firm na wyrównywanie szans rozwoju zawodowego w kontekście płci według kobiet biorących udział w badaniu (n = 353)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań przeprowadzonych w ramach projektu, 2015 r.

W kwestii sposobów na wsparcie w Polsce polityki wyrównywania szans rozwoju zawodowego w kontekście płci postulatory respondentek były zbieżne rodzajowo z działaniami, jakie powinny podjąć firmy. Na pierwszym miejscu ankietowane kobiety wskazały poprawę dostępności do żłobków i przedszkoli (odpowiedziało tak 22% ankietowanych). Na kolejnych miejscach *ex aequo* znalazły się: (i) organizacja nieodpłatnych szkoleń podnoszących kwalifikacje zawodowe kobiet; uruchamianie programów pomocowych dla mam powracających na rynek pracy; promocja pozytywnych przykładów aktywności zawodowej kobiet, sylwetek kobiet sukcesu – tzw. dobre praktyki (w każdym przypadku odpowiedziało tak 17% ankietowanych).

Rys. 4. Sposoby na wsparcie w Polsce polityki wyrównywania szans rozwoju zawodowego w kontekście płci według kobiet biorących udział w badaniu (n = 353)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań przeprowadzonych w ramach projektu, 2015 r.

Niepokojący może być fakt, iż większość ankietowanych kobiet nie korzystała ze wsparcia funduszy Unii Europejskiej (odpowiedziało tak 54% ankietowanych). Jednakże biorąc pod uwagę pierwszy okres wsparcia (po akcesji Polski do Unii Europejskiej, lata 2004-2006), a także kolejne okresy programowania (po roku 2006), zauważa się, że zwiększył się udział korzystania ze wsparcia funduszy UE (10% respondentek zadeklarowało udział w programach w latach 2004-2006, a już 28% wskazało na korzystanie ze wsparcia po roku 2006). Można zatem sformułować

wniosek, iż zwiększa się świadomość na temat możliwości wiążących się ze wsparciem funduszy UE (może to być wynikiem m.in. odpowiednich kampanii promocyjno-informacyjnych), a także zwiększają się umiejętności respondentek w korzystaniu z tego rodzaju wsparcia (może być to wynikiem m.in. odpowiednich programów szkoleniowo-doradczych).

Ze względu na rodzaj wsparcia, z jakiego skorzystały respondentki, zarówno w latach 2004-2006, jak i 2007-2013, najczęściej wskazań dotyczyło wsparcia na zakup środków trwałych (odpowiedziało tak odpowiednio 35,94% oraz 36,26% ankietowanych). Następnie badane kobiety wskazywały na szkolenia: udział respondentek w tej formie wsparcia w latach 2007-2013 spadał w stosunku do pierwszego okresu programowania 2004-2006 (z 34,38% do 28,57%), wzrósł natomiast udział w zakresie korzystania ze wsparcia na wdrożenie innowacji (z 10,94% do 13,19%). Ostatni wynik może być spowodowany zmianą punktu ciężkości w obszarach objętych wsparciem, tj. przejściem ze wsparcia ukierunkowanego na podstawowe działania firmy do wsparcia ukierunkowanego na rozwój innowacyjności firm.

W większości badane kobiety nie widziały związku między pozycją kobiet a wykorzystaniem funduszy unijnych (odpowiedziało tak 45% ankietowanych). Tylko 17% respondentek wskazało, iż nastąpiła znaczna poprawa, a 19%, że nastąpiła niewielka poprawa sytuacji kobiet na rynku pracy związana z wykorzystaniem funduszy unijnych. Taki rozkład odpowiedzi może być spowodowany m.in.: brakiem świadomości wpływu, jaki realizowane projekty mogą mieć na sytuację kobiet, niską świadomością głównych założeń zasady równości płci oraz możliwością prowadzenia działań zgodnie z tą zasadą – zarówno wśród projektodawców, jak i instytucji odpowiedzialnych za wdrażanie programów.

4. Podsumowanie

Przytoczone dane na poziomie międzynarodowym i krajowym jednoznacznie wskazują na występujące dysproporcje między kobietami i mężczyznami w zakresie aktywności zawodowej, w tym aktywności związanej z prowadzeniem działalności gospodarczej. Kobiety mniej chętnie deklarują gotowość do podejmowania ryzyka związanego z prowadzeniem działalności gospodarczej. Jednakże, co ciekawe, w Polsce zwiększa się udział kobiet – twórców. Nadal występują dysproporcje w zarobkach między kobietami a mężczyznami; najmniejsze odnotowano w Skandynawii (w Polsce ta różnica jest nadal bardzo wysoka). Odnośnie do dostępu do oferty zarówno szkoleniowej, jak i finansowej lepiej wypowiadają się mężczyźni, a pamiętać należy, że w Polsce oferta szkoleniowo-finansowa nie jest w pełni satysfakcjonująca i wymaga dalszych udoskonaleń. Ponadto we wszystkich polskich województwach odnotowuje się wśród kobiet niższy w stosunku do mężczyzn poziom zarówno aktywności zawodowej, jak i zatrudnienia. Najniższe dysproporcje dla wskazanych wskaźników dotyczą województwa mazowieckiego, zatem można stwierdzić, że:

1. Przedsiębiorczość jest uwarunkowana płciowo; wynika ze społecznie kształtowanych systemów, relacji płciowych i pewnych przekonań opartych na płci.

2. Przedsiębiorczość może być motywowana koniecznością bądź kształtującymi się okolicznościami (szansą); decyzje podejmowane pod wpływem *pull factors* i *push factors*.

3. Przedsiębiorczość jest motywowana nie tylko chęcią zysku ekonomicznego.

4. Kobiety mają tendencję do bardziej pesymistycznego postrzegania szans związanych z uruchomieniem i prowadzeniem własnej działalności gospodarczej.

Konieczna jest realizacja wsparcia dla kobiet tak finansowego, jak i merytorycznego, które umożliwi im odnalezienie swojej ścieżki w biznesie.

Jedną z możliwości jest aktualna perspektywa programowa 2014-2020 (zwłaszcza regionalne programy operacyjne), która stanowi szansę na realizację rozwiązań postulowanych przez kobiety uczestniczące w badaniu (m.in.: zwiększenie dostępu do infrastruktury opiekuńczo-wychowawczej, kapitału na uruchomienie działalności gospodarczej oraz szkoleń i doradztwa dedykowanego kobietom). Należy zatem podjąć wszelkie działania upowszechniające oraz szkoleniowo-doradcze, aby w pełni wykorzystać dostępne możliwości (zwiększyć udział kobiet skutecznie się starających o wsparcie z nowej perspektywy programowej 2014-2020).

Literatura

- Balcerzak-Paradowska B., Bednarski M., Głogosz D. i in., 2011, *Przedsiębiorczość kobiet w Polsce*, PARP, Warszawa, <http://www.parp.gov.pl/files/74/81/469/12839.pdf>.
- Beltran M.E., Yolanda U., 2006, *Benchmarking Analysis on Women Entrepreneurs and Workers in ICT Industry*, Inmark.
- GUS, 2015, *Aktywność ekonomiczna ludności Polski. I kwartał 2015*, Warszawa, stat.gov.pl/.../aktywnosc_ekonomiczna_ludnosci_polski_ikw_2015.pdf.
- Komisja Europejska, 2014, *Statistical Data on Women Entrepreneurs in Europe*, Directorate-General for Enterprise and Industry, Holandia.
- Kożuch B. (red.), 2001, *Przedsiębiorczość kobiet – wyzwanie XXI wieku: praca zbiorowa*, Uniwersytet w Białymstoku, Białystok.
- Kryk B., 2015, *Rozwój przedsiębiorczości kobiet w Polsce jako wyraz realizacji Unijnej Polityki równości*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 380, UE, Wrocław.
- Kupczyk T., 2009, *Kobiety w zarządzaniu i czynniki ich sukcesów*, Wyższa Szkoła Handlowa, Wrocław.
- OECD, *Access to training and money to start a business, by sex*, 2016a, <http://www.oecd.org/gender/data/accessstotrainingandmoneytostartabusinessbysex.htm>.
- OECD, *Attitude towards entrepreneurial risk, by sex*, 2016b, <http://www.oecd.org/gender/data/attitudetowardsentrepreneurialriskbysex.htm>.
- OECD, *Earning gap in self-employment*, 2016c, <http://www.oecd.org/gender/data/earninggapinself-employment.htm>.
- OECD, *Preferences for self-employment by sex*, 2016d, <http://www.oecd.org/gender/data/preferencesforself-employmentbysex.htm>.
- OECD, *Share of the population who report borrowing money to start, operate, or expand a business, by sex*, 2016e, <http://www.oecd.org/gender/data/shareofthepopulationwhoreportborrowingmoneytostartoperateorexpan dabusinessbysex.htm>.
- OECD, *Share of women inventors*, 2016f, <http://www.oecd.org/gender/data/shareofwomeninventors.htm>.
- Rollnik-Sadowska E., 2010, *Przedsiębiorczość kobiet w Polsce*, Difin, Warszawa.
- Tarnawa A., Węclawska D., Nieć M., Zbierowski P., 2015, *Raport z badania Global Entrepreneurship Monitor – Polska 2014*, PARP, Warszawa, http://www.parp.gov.pl/attachments/article/48704/new-GEM_wyd.2015.pdf.